COMUNA ZERIND

Denumiri (comună şi satele aparţinătoare)

Comuna Zerind, cu localitățile Zerind (alte denumiri: Zelend, Nagyzerend) și Iermata Neagră (Feketegyarmat, Garmad, Gyarmath).

Coordonate geografice – aşezare geografică, hotare

Coordonate geografice: 46°36′46″ latitudine nordică; 21°29′47″ longitudine estică. Altitudine: 89 metri deasupra mării (m.d.m.).

Din punct de vedere a amplasării geografice, comuna Zerind se găsește în nordul județului, la 56 km de Arad, 12 km de Chișineu Criș (cel mai apropiat oraş), 25 km de Salonta (jud. Bihor), pe drumul național Arad – Oradea, între Crișul Alb și Crișul Negru, aparţinând astfel de Câmpia Crișurilor. Pe calea ferată, cea mai apropiată stație este Halta Zerind, la 5 km.

Într-una din primele hărţi existente, care datează din anul 1579, întocmită de Zsimboki Janos, găsim denumirea Koroskoz. Această denumire poate fi interpretată în două sensuri. Într-un sens mai larg definește câmpia cuprinsă între cele trei Crișuri și râul Berechiu, iar într-un sens mai restrâns zona cuprinsă între Crișul Alb, Crișul Negru și împrejurimile acestora. De fapt, ce înseamnă denumirea Koroskoz? În vremuri trecute, zone întinse de păduri, câmpie cu iarbă abundentă, cu ţânţari, mlaştină şi trestii. Sătuleţe a căror case erau cu acoperiş de trestie. Apa le inunda, focul le distrugea, turcii le prădau, tătarii le devastau. Unii oameni piereau, alţii se năşteau, dar comunitatea dăinuie în timp. Așadar, Koroskoz poate însemna o bucată de pământ, o felie de pâine, o colibă între braţele Crişului Alb, a Crişului Negru şi a Teuzului. Teritoriul comunei ocupă o suprafață de 64,2 km pătrați, are un relief de câmpie și este străbătut de Crișul Negru. Față de reședința comunei satul Iermata Neagră este situat la 3 km.

Scurt istoric al localităţii

Epoca străveche şi veche – descoperiri arheologice:

Singurele descoperiri arheologice cunoscute pe teritoriul comunei sunt localizate pe raza satului Iermata Neagră. Este vorba de mai multe mărgele din chihlimbar și sticlă, databile în sec. III-IV D. Hr., care provin probabil dintr-un mormânt sarmatic.

Evul Mediu – primele atestări documentare, evenimente istorice, stăpâni feudali ai satului etc.

A fost atestată documentar pentru prima oară în anul 1169 – sub numele de Villa Zelend. Iermata Neagră apare, prin faptele de vitejie ale voievodului său, Gerot, în istorisirea călugărului Rogerius despre dezastrul produs de invazia tătară din 1241. Sub conducerea acestui voievod, localnicii au luat parte la apărarea „insulei Nădab". În secolul XIV, registrele papale consemnează un „sacerdos de villa Garmad", localitate situată în raza Zerindului de astăzi, precum și pe preoții parohi Nicolae și Ilie, plătitori de dijme cuprinse între 5 și 12 groși. Următoarele informații provin din secolul XV, când Iermata Neagră aparținea domeniului Doczi și dispunea de moară de apă (1447), iar Zerindul se afla în proprietatea familiei Telegdy (1483-1486). În 1525, Iermata Neagră aparținea de domeniul cetății Șiria.

La mijlocul secolului XVI Zerindul intră sub ocupație turcească. În 1552, la Nagy Zerend sunt consemnate 11 sesii iobăgești aflate pe domeniul familiei Kaczkffy. Șapte ani mai târziu, sunt consemnate 42 de familii de iobagi, împărțite între mai mulți proprietari. Sunt menționate familiile Buda, Szokoly, Kutassy, Foldessy, Nagy. În 1561, Zerindul avea nouă nobili. În 1567, Zerindul trebuia să plătească un tribut de 17.753 acce turcești, satul deținând un șeptel bogat. Sunt consemnate 720 de oi, alături de numeroși porci, stupi de albine, fânețele familiei Szokoly Gyorgy și livada lui Ioan Buda. Înainte de 1579, Zerindul aparținea lui Artandy Kelemen iar ulterior lui Hagymas Kristof. În 1580 a trecut în proprietatea lui Bocskay Istvan.

În același an, membrii familiei Abrahamfi și-au disputat drepturile la Zerind. Denumirea de Zerind s-a păstrat în decursul timpului, luând în considerare variantele folosite la întocmirea recensămintelor şi a diplomelor: 1332-1337 „sacerdos de villa Zelend” (preotul satului Zerind), 1483 Zelend, 1512 Nagy Zelend, 1567-1579 Nagyzerinde (defter turcesc), 1771 Nagyzerind, 1828 Nagyzerénd, 1851 Nagyzerind, 1913 Nagyzerind.

Epoca modernă şi contemporană (până în 2015)

Odată cu instaurarea stăpânirii austriece la nord de Mureş, pecetluită prin pacea de la Karlowitz (1699), Zerindul și Iermata Neagră au intrat sub administrație camerală. Interesată de extinderea terenului agricol, au fost defrișate fâșii întinse de pădure și au fost desecate mlaștini. În perioada 1732-1740, cele două localități au făcut parte din domeniul ducelui Rinaldo de Modena, după care au intrat din nou în stăpânirea erariului. În 1818, arhiducele Iosif de Habsburg a cumpărat Zerindul, iar în 1822, Iermata Neagră. Ulterior ambele sate au devenit părți ale domeniului Chișineu-Criş, pierzându-și 33treptat importanța de odinioară. Prin robota iobăgească, a fost îndiguită albia majoră a Crișului Negru. În ciuda acestor lucrări, amplificate în decursul timpului, inundațiile au afectat atât gospodăriile oamenilor cât și terenurile agricole. Abia după 1970, odată cu betonarea malurilor în dreptul localităților, amenințarea inundațiilor a fost sensibil redusă. De-a lungul timpului, în hotarul comunei au existat mai multe sate, astăzi dispărute. De exemplu, în hotarul „Feșet”, după reforma din 1921 au fost colonizate câteva zeci de familii de români, însă o inundație din 1960 a distrus așezarea, iar locuitorii s-au mutat la Sântana.

Monumente istorice

- **Biserica reformată din Iermata Neagră**.

Evoluţie demografică – structura etnică şi confesională

În 1552, la Nagy Zerend sunt consemnate 42 de familii de iobagi, împărțite între mai mulți proprietari. Recensămintele din 1567 și 1579 au consemnat 46 respectiv 43 de familii la Zerind și 41 respectiv 38 de familii la Iermata Neagră.

Conscripția din 1720 a găsit la Zerind 42 de familii, iar după 29 de ani, 48 de familii. La reglementarea urbarială din 1771, localitatea era locuită de 89 de iobagi, 19 jeleri cu casă și 10 jeleri fără casă. Conscripția generală din 1828 ilustrează o evoluție demografică pozitivă: 118 iobagi cu sesii, 135 jeleri cu casă și 4 jeleri fără casă, 10 slugi și un meseriaș. La Iermata Neagră sunt menționate 31 de familii în 1715, 23 în 1720 și 29 în 1742. În 1828 numărul locuitorilor era de 100 iobagi, , 76 jeleri cu casă, 16 fără casă, 27 slugi și un meseriaș. În cursul secolului XIX, populația celor două localități a crescut semnificativ, Zerindul prezentând o perioadă de vârf cu 2.000 de locuitori, iar Iermata Neagră cu 1.400.

În 1910, Zerindul număra 2.636 locuitori, iar după primul război mondial evoluția demografică a comunei a fost, în continuare, pozitivă, numărul de locuitori ajungând , în 1930, la 4.703.În anii următori situația s-a schimbat, evoluția situându-se pe o curbă descendentă care continuă până în zilele noastre. Cauzele principale ar fi numărul scăzut de nașteri, plecarea în orașe și plecarea în străinătate.

An-Număr de locuitori Zerind/Iermata Neagră: 1857-1988/1298 loc., 1869-2049/1469 loc., 1880–1902/1270 loc., 1890-2159/1593 loc., 1900-2056/1597 loc., 1910-2632/2008 loc., 1922-2669/2060 loc.

Recensământ comuna Zerind (incluzând Iermata Neagră): 1930-4703 loc., 1956-3833 loc., 1966-3095 loc., 1977-2181 loc., 1992-1679 loc.

Conform recensământului efectuat în 2011, populația comunei Zerind se ridică la 1.320 de locuitori, în scădere față de recensământul anterior din 2002, când se înregistraseră 1.466 de locuitori. Majoritatea locuitorilor sunt maghiari (87,27%). Principalele minorități sunt cele de români (8,71%) și romi (1,82%). Pentru 2,2% din populație, apartenența etnică nu este cunoscută.

Biserica

Informații despre biserica catolică din Zerind se regăsesc într-o scrisoare a episcopului din Cenad, datată 1773. Înainte de a fi preluată de către reformați, biserica a suferit distrugeri semnificative în perioada ocupației turcești.Astăzi, aceasta mai conservă câteva elemente constructive medievale, localizate în zona turnului și a închiderii de vest a navei.

La Iermata Neagră, elemente ale frescei bisericii catolice s-au păstrat până la sfârșitul secolului XIX. Pictura acesteia a fost realizată, la sfârșitul secolului XIV, de către Egidius din Dej.

Din inventarul liturgic al bisericii, s-au păstrat două sculpturi, datate 1520-1530, reprezentându-i pe Sf. Ștefan și pe Ioan Evanghelistul. Acestea se află în colecțiile muzeului din Oradea. Existența unei parohii reformate la Zerind, cu o filie la Iermata Neagră, este atestată în 1555. După unele surse istoriografice, la sfârșitul secolului XIX, satul Iermata Neagră cuprindea și o parohie ortodoxă, cu preot și biserică, construită în mod sigur din lemn. Pe la 1866 s-a înrădăcinat baptismul la Iermata Neagră, iar în 1889, când numărul baptiștilor s-a ridicat la 28, a fost construită prima casă de rugăciuni.În anul 2011 componența pe confesiuni a comunei era: reformați (79,17%), ortodocși (8,33%), romano-catolici (4,92%), baptiști (1,97%) și adventiști de ziua a șaptea (1,06%). Pentru 2,5% din populație, nu este cunoscută apartenența confesională, iar 2,4% se declară de altă religie.

Şcoala

La sfârșitul secolului al XVIII-lea la Zerind funcționa o școală elementară reformată, la care, în 1875, erau înscriși 110 băieți și 130 de fete.În 1910 s-a deschis aici și o școală pentru orfani. În 1970 școala s-a mutat într-o clădire nouă, unde, o perioadă, a existat și învățământ de zece clase. În prezent sunt școlarizați aproximativ 100 de copii, o unitate de învățământ primar funcționând și la Iermata Neagră.

Personalităţi

Tabajdi Karoly – fost prefect al Aradului,

Csanádi János - profesor,

Olosz Lajos - poet.

Pe parcursul secolului XX, din Zerind s-au ridicat numeroși intelectuali: medici, juriști, cadre didactice.

Economie

Ocupația principală a locuitorilor a rămas, peste veacuri, agricultura. La conscripția generală din 1828, la Zerind pământul arabil cuprindea 917 iugăre, 393 iugăre fiind fânețe. Șeptelul se compunea din 148 de boi, 1543 de vaci, 53 cornute tinere, 214 cai și 14 scroafe de reproducție. La aceeași 2conscripție, la Iermata Neagră, pământul urbarial era de 659 iugăre arabil și 325 iugăre de fânețe. Animalele crescute în gospodării însumau300 de boi, 186 de vaci, 194 bovine tineret, 79 cai, 72 oi și 63 scroafe. S-a cultivat, de-a clungul timpului, mai ales grâu, porumb, furaje pentru animale, sfeclă de zahăr, sorg și plante medicinale, legume în solarii.

Zerindul a fost printre primele localități din țară în care, după 1990, au fost înființate asociații agricole private. Odinioară, Zerindul era renumit datorită gâștelor îndopate, iar Iermata Neagră pentru lubeniță. Dintre ocupațiile tradiționale mai trebuie amintite: confecționarea măturilor, împletitul nuielelor, presatul uleiului.

Cultură, folclor, tradiţii, obiceiuri

Zerindul și-a câștigat un loc aparte în peisajul cultural arădean și național prin inițiativele sale originale.În 1949, a fost deschis cinematograful privat a lui Adam Engelhardt și Iosif Burdan. Două decenii mai târziu, poetul Olosz Lajos din Chișineu Criş a înființat un cerc literar la Zerind, care astăzi poartă numele fondatorului. După ați cinci ani, au fost puse bazele primei pinacoteci rurale din România. Astăzi, Zerindul dispune de o expoziție permanentă de artă plastică, reamenajată în 2004, cu un patrimoniu de peste 120 de lucrări, semnate de 80 de artiști. O parte din acestea sunt rezultatul taberelor de creație organizate în 1975-1977 și

reluate din 2003. Viața culturală locală este animată și de formațiile de teatru, dans popular (Ibolya), de țiteră, de fluierași și de cor (Rozmaring), susținute de Asociația Pro Zerind.

Până spre mijlocul secolului XX a fost cultivată tradiția torcătoarei (țuhare). În zilele noastre continuă tradiția fărșangului, a udatului de Paști, a pomului de mai, ridicat la poarta fetei, iar la Crăciun, colindatul. Sediul primăriei, care, potrivit tradiției, era ultima stație de poștalion pe teritoriul arădean pe drumul spre Oradea, complet renovat, are și funcțiunea de centru cultural.

Turism şi agroturism

Pe Crișul Negru se poate practica pescuitul sportiv, se poate naviga cu canoea sau caiacul.

Bibliografie

***De-a lungul frontierei. La aniversarea a 10 ani de colaborare între localităţile de frontieră ale judeţelor Arad şi Bekes.* Judeţul Arad, 2005.

Toduţa Gheorghe, Grec Vasile, Lujanschi Nicolae, *Localităţile Judeţului Arad*, Arad, 1972.

Vesa, Pavel, *Episcopia Aradului. Istorie. Cultură. Mentalităţi (1706-1918),* Cluj Napoca, 2006.

Florin Coita